

Черненко В. В.,*адвокат, аспірант кафедри загальної теорії права та держави
Національного університету «Одеська юридична академія»**ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4955-1161>*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Статтю присвячено системному аналізу теоретичних і практичних проблем імплементації європейських стандартів адміністративної відповідальності військовослужбовців у національне законодавство України в умовах тривалого воєнного стану. Наголошено, що чисельне зростання особового складу Збройних Сил України, залучення до виконання завдань територіальної оборони цивільних осіб, військовозобов'язаних і резервістів, а також специфіка бойової обстановки об'єктивно ускладнюють функціонування усталеної моделі притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності за Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП) та Дисциплінарним статутом Збройних Сил України. Проаналізовано зміст вироблених практикою Європейського суду з прав людини критеріїв Енгеля, які застосовуються для розмежування дисциплінарної та «кримінальної» у розумінні статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод відповідальності, та визначено ступінь їх урахування у вітчизняному правовому регулюванні. Встановлено, що глава 13-Б КУпАП, запроваджена в умовах воєнного стану (статті 172-10–172-20), характеризується недостатньо чіткою межею між дисциплінарними і адміністративними правопорушеннями військовослужбовців, відсутністю уніфікованих процесуальних гарантій та неоднозначністю в розмежуванні компетенції командирів (начальників) і судів. Досліджено новостворений інститут Військового омбудсмена (Закон України від 17 вересня 2025 р. № 4603-ІХ) як механізм демократичного цивільного контролю за додержанням прав військовослужбовців, зокрема в процесі притягнення їх до адміністративної відповідальності. Обґрунтовано доцільність поступового переходу від каральної до сервісно орієнтованої моделі публічного адміністрування у сфері військової дисципліни за прикладом функціонування органів військової поліції окремих іноземних держав. Визначено проблемні аспекти матеріальної відповідальності військовослужбовців, соціального захисту осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності в умовах бойових дій, а також специфіку встановлення суб'єктного складу відповідних правопорушень. За результатами дослідження сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства, зокрема щодо законодавчого закріплення формалізованих критеріїв розмежування адміністративної і дисциплінарної відповідальності військовослужбовців з урахуванням практики ЄСПЛ, узгодження термінології КУпАП і Дисциплінарного статуту, розширення контрольних повноважень Військового омбудсмена та запровадження додаткових процесуальних гарантій для військовослужбовців у разі застосування суво-

рих видів стягнень. Наголошено на необхідності подальшої гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами адміністративної відповідальності військовослужбовців як складової євроінтеграційного курсу України та реформування сектору безпеки і оборони.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, військовослужбовці, європейські стандарти, воєнний стан, критерії Енгеля, військовий омбудсман, дисциплінарний статут.

Постановка проблеми. Тривалий режим воєнного стану кардинально змінили масштаб і зміст правовідносин, пов'язаних із проходженням військової служби. Станом на середину 2026 року чисельність Збройних Сил України та інших військових формувань, а також коло осіб, на яких поширюється дія військових дисциплінарних статутів (військовозобов'язані, резервісти, члени добровільних формувань територіальних громад), є найбільшим за роки незалежності [4]. Відповідно зростає й кількість випадків притягнення зазначених осіб до адміністративної відповідальності, передбаченої як загальними нормами КУпАП, так і спеціальною главою 13-Б цього Кодексу, запровадженою саме в умовах воєнного стану.

Водночас механізм притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності в Україні історично сформувався на основі моделі дисциплінарних статутів, яка не повною мірою узгоджується з виробленими Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) стандартами процесуальної справедливості. Основою положено в цьому питанні є усталена практика ЄСПЛ, започаткована рішенням у справі «Енгель та інші проти Нідерландів», у якій Суд сформулював три альтернативні критерії («критерії Енгеля») розмежування дисциплінарної та «кримінальної» у розумінні статті 6 Конвенції відповідальності: класифікація правопорушення за національним правом; характер правопорушення; характер і ступінь суворості можливого покарання [1; 9]. Застосування цих критеріїв до адміністративних правопорушень військовослужбовців означає, що частина стягнень, які формально кваліфікуються національним законодавством як дисциплінарні або адміністративні (зокрема арешт із триманням на гауптвахті), за своєю суворістю можуть вимагати процесуальних гарантій, притаманних кримінальному провадженню, включно з правом на захист, змагальність та перегляд рішення незалежним і безстороннім судом.

Актуальність теми посилюється також формуванням у 2025–2026 роках нових інституційних механізмів захисту прав військовослужбовців, зокрема запровадження посади

Військового омбудсмена відповідно до Закону України «Про Військового омбудсмена» від 17 вересня 2025 р. № 4603-ІХ, який набрав чинності 24 січня 2026 р. [10]. Цей інститут прямо позиціонується як інструмент демократичного цивільного контролю за сектором безпеки і оборони, що створює запит на переосмислення всієї системи адміністративної відповідальності військовослужбовців крізь призму європейських стандартів прав людини без применшення при цьому боєздатності та керованості військ.

Стан дослідження. Окремі аспекти адаптації національної системи покарань і публічного адміністрування до європейських стандартів досліджували А. Тавольжанський та В. Приходько [1], С. Хаджирадева, С. Слухай та А. Рачинський [2], О. Любімов [3]. Проблематику адміністративної відповідальності військовослужбовців як спеціального суб'єкта правопорушення розробляв М. Самбор [5], тоді як стан правопорядку у Збройних Силах України з адміністративно-каральних позицій аналізували М. Пузирьов, М. Кравець та О. Леоненко [4]. Доктринальну характеристику видів адміністративної відповідальності військовослужбовців із безпекового та фінансового погляду запропонували Л. Біла-Тіунова, Г. Сарібасєва та Т. Голлойд [7]. Питання соціального захисту військовослужбовців висвітлював В. Циганок [6]. Інституційні механізми контролю та реформування розглянуто у працях С. Бондаренка, В. Нізяєвої та М. Кравченко [8] (щодо модернізації адміністративного контролю), Р. Строцького, Н. Стецюк та О. Онишка [10] (щодо ролі військового омбудсмена), Н. Клименко [11] та Н. Клименко і С. Петкуна [12] (щодо цивільного контролю і трансформації державної політики), а також О. Приходька і Л. Медвідь [9] (щодо міжнародних стандартів захисту прав військовослужбовців). Порівняльно-правовий аналіз реформування військового права і служби на прикладі військової поліції інших держав здійснили М. Возняк, Ю. Голобородько та В. Влад [13]. Проте, попри значний масив наукових напрацювань, комплексного дослідження проблем саме імплементації європейських стандартів адміністративної відповідальності військовослужбовців в українське законодавство в умовах повномасштабної війни та з урахуванням новітніх законодавчих змін 2025–2026 років у вітчизняній науці адміністративного права до сьогодні не здійснено, що й зумовлює актуальність цієї статті.

Мета статті полягає у з'ясуванні теоретичних і практичних проблем імплементації європейських стандартів адміністративної відповідальності військовослужбовців в українське законодавство та формулюванні пропозицій щодо вдосконалення відповідного правового регулювання з урахуванням умов воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Європейські стандарти адміністративної відповідальності військовослужбовців не існують у вигляді окремого кодифікованого акта, а формуються сукупністю прецедентної практики ЄСПЛ щодо статей 6 і 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, актів Ради Європи та документів Європейського Союзу, що визначають загальні вимоги до публічної служби [2; 3]. Центральне місце серед них посідають критерії Енгеля, вироблені у справі «Енгель та інші проти Нідерландів» і послідовно застосовувані Судом у подальших рішеннях, зокрема щодо дисциплінарної відповідальності військовослужбовців та державних службовців. Згідно з цими критеріями, для визначення того, чи є конкретне провадження «кримінальним обвинуваченням»

у розумінні статті 6 Конвенції, оцінюються: 1) кваліфікація діяння за національним правом; 2) сама природа правопорушення, зокрема коло адресатів норми (чи поширюється вона лише на військовослужбовців, чи на широке коло осіб) і мета встановленої відповідальності (каральна чи превентивна); 3) характер і ступінь суворості покарання, яке загрожує особі, включно з можливістю позбавлення волі.

Практичне значення критеріїв Енгеля для сфери військової служби полягає в тому, що суто дисциплінарне за національною класифікацією стягнення (наприклад, арешт із триманням на гауптвахті) може за своєю суворістю набувати ознак «кримінального» покарання, а отже, вимагати процесуальних гарантій кримінального провадження – права на захист, презумпції невинуватості, змагальності сторін і права на перегляд рішення судом, а не лише командиром (начальником). Європейський підхід виходить із того, що специфіка військової служби та потреба підтримання дисципліни в збройних силах є легітимною підставою для існування окремого, спрощеного порядку притягнення до відповідальності за незначні проступки, однак ця специфіка не може повністю виключати доступ військовослужбовця до незалежного перегляду рішення у справах, де йому загрожує позбавлення свободи чи інше суворе стягнення. Аналогічні підходи щодо потреби пропорційного і процесуально справедливого застосування заходів примусу до осіб на публічній службі закладено й у стандартах, що визначають зміст адміністративно-правового забезпечення діяльності державних службовців у державах – членах Європейського Союзу [3], а також у загальних принципах адаптації національних систем публічного адміністрування до європейських зразків [2].

Окремий блок європейських стандартів становлять норми міжнародного гуманітарного права та практика їх застосування щодо захисту прав військовослужбовців у ситуаціях збройного конфлікту, які, хоча безпосередньо не регулюють інститут адміністративної відповідальності, формують загальний контекст, у якому будь-яке обмеження прав військовослужбовця (у тому числі у процесі притягнення до відповідальності) має бути пропорційним, необхідним і таким, що не порушує гарантій гідного поведіння [9]. Таким чином, змістом європейських стандартів адміністративної відповідальності військовослужбовців є не заперечення особливого статусу військової дисципліни, а вимога забезпечення розумного балансу між потребами боєздатності збройних сил і базовими процесуальними гарантіями особи, яка притягається до відповідальності.

Чинне українське законодавство закріплює змішану модель відповідальності військовослужбовців за проступки, які за своєю природою є адміністративними правопорушеннями. Відповідно до частини першої статті 15 КУпАП, військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи начальницького і рядового складу окремих правоохоронних органів несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами, за винятком випадків, прямо передбачених самим Кодексом. Кореспондуючу норму містить частина друга статті 45 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, згідно з якою за винятків адміністративних правопорушень військовослужбовці несуть дисциплінарну відповідальність за цим Статутом, крім випадків, передбачених КУпАП. Саме на цій конструкції «загальне правило – спеціальний виняток» побудовано розмежування дисциплінарної та адміністративної відповідальності.

Особливістю воєнного часу стало запровадження до КУпАП спеціальної глави 13-Б «Військові адміністративні правопорушення». Норми цієї глави (статті 172-10–172-20) встановлюють самостійні склади проступків, вчинюваних військовослужбовцями (а також військовозобов'язаними та резервістами під час зборів) в умовах воєнного стану, і передбачають розгляд таких справ безпосередньо судом, а не командиром (начальником). До переліку входять, зокрема, відмова від виконання законних вимог командира (ст. 172-10), самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 172-11), необережне знищення або пошкодження військового майна (ст. 172-12), зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем (ст. 172-13), перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст. 172-14) та інші. Це можна розглядати як крок у напрямі часткового наближення до європейських стандартів, оскільки саме судовий, а не суто адміністративний (командирський) порядок розгляду відповідає вимозі незалежного перегляду рішення у розумінні статті 6 Конвенції. Водночас аналіз стану правопорядку у Збройних Силах України свідчить, що на практиці розмежування підстав притягнення до відповідальності за загальними нормами КУпАП, за спеціальною главою 13-Б та за Дисциплінарним статутом залишається непослідовним, а кількісні показники притягнення військовослужбовців до різних видів відповідальності демонструють істотну строкатість у різних видах і родах військ [4].

Суттєвою теоретичною і практичною проблемою є визначення кола суб'єктів адміністративної відповідальності за військовими правопорушеннями. Законодавець послідовно розширює перелік осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів (зокрема за рахунок членів добровільних формувань територіальних громад та поліцейських, залучених до бойових дій), однак єдиних критеріїв віднесення особи до кола «військовослужбовців» для цілей глави 13-Б КУпАП не вироблено. Частина п'ята статті 15 КУпАП прямо передбачає, що за вчинення військових адміністративних правопорушень військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів несуть відповідальність за главою 13-Б, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть кримінальної відповідальності. Водночас відсутність уніфікованого визначення суб'єктного складу породжує колізії у правозастосовній практиці [5]. Не менш дискусійними є й процесуальні особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення військовослужбовців: порядок складення протоколу, коло органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справу, а також механізм оскарження рішення, ухваленого в порядку дисциплінарного провадження. Доктринальний аналіз видів адміністративної відповідальності військовослужбовців крізь призму безпекових та фінансових ризиків підтверджує, що чинна система стягнень (попередження, штраф, позбавлення спеціального права, адміністративний арешт) не завжди узгоджується зі специфікою виконання обов'язків військової служби в бойових умовах, зокрема щодо можливості фактичного виконання майнових стягнень або тимчасової ізоляції особи від виконання бойового завдання [7].

Головна проблема імплементації європейських стандартів у досліджуваній сфері полягає в тому, що чинне законодавство не містить формалізованих критеріїв, аналогічних критеріям Енгеля, які б дозволяли однозначно розмежовувати випадки,

коли розгляд справи командиром (начальником) є достатнім, і випадки, коли особі мають бути надані гарантії, притаманні кримінальному провадженню. Наприклад, застосування адміністративного арешту чи тривалого тримання на гауптвахті за своєю суворістю зіставне з короткостроковим позбавленням волі, однак процесуальний порядок його застосування істотно спрощений порівняно з порядком розгляду справ за загальними нормами КУпАП, що створює ризик невідповідності статті 6 Конвенції.

Дотична проблема виникає у сфері матеріальної відповідальності військовослужбовців, яка за своєю природою межує з адміністративною відповідальністю та потребує аналогічного узгодження з європейськими підходами до пропорційності державного примусу щодо осіб на публічній службі. Механізми відшкодування шкоди, заподіяної державі, потребують чіткого процесуального оформлення, яке б виключало свавільне застосування майнових стягнень до військовослужбовців, зокрема тих, хто безпосередньо перебуває у районі бойових дій. Чинне законодавство не містить спеціальних правил відстрочення чи розстрочення виконання майнових стягнень у бойових умовах, що створює ризики як для боєздатності підрозділу, так і для соціальної захищеності особи. Не менш гострою є проблема соціального захисту військовослужбовців, притягнутих до адміністративної відповідальності: чинне законодавство про соціальний захист військовослужбовців та членів їхніх сімей не завжди враховує наслідки застосування окремих видів адміністративних стягнень (зокрема дострокового звільнення з посади чи пониження у військовому званні) для обсягу соціальних гарантій особи та її родини, що потребує додаткового узгодження нормативних актів [6].

Окрему складність становить пошук балансу між потребою забезпечення боєздатності підрозділів у бойових умовах і вимогою про недопущення свавільного застосування стягнень. Практика свідчить, що в умовах активних бойових дій оперативність прийняття рішення командиром (начальником) є критично важливою для підтримання дисципліни, однак це не повинно повністю виключати подальшого судового контролю за законністю та обґрунтованістю накладеного стягнення. Саме тому європейський підхід, що допускає «двоступеневу» модель (оперативне дисциплінарне реагування з подальшим правом на судовий перегляд), видається найбільш прийнятним орієнтиром для реформування вітчизняного законодавства в умовах воєнного стану.

Важливим кроком у напрямі імплементації європейських стандартів стало прийняття Закону України «Про Військового омбудсмена» від 17 вересня 2025 р. № 4603-ІХ, який набрав чинності 24 січня 2026 р., а відповідний офіс розпочав роботу 27 січня 2026 р. Відповідно до статті 1 цього Закону Військовий омбудсман є посадовою особою, через яку Президент України здійснює демократичний цивільний контроль за додержанням прав людини у секторі безпеки й оборони. Компетенція поширюється на військовослужбовців, резервістів і військовозобов'язаних під час зборів, членів добровільних формувань територіальних громад та особовий склад правоохоронних органів, залучених до бойових дій. Військовий омбудсман наділений правом складати та надсилати висновки і рекомендації командирам (начальникам), органам військового управління та іншим державним органам, а також проводити перевірки у випадках виявлення порушень прав військовослужбовців [10].

Створення цього інституту відповідає європейській моделі омбудсманського контролю за збройними силами (наприклад, за зразком інститутів парламентських уповноважених у справах збройних сил у державах – членах НАТО) і потенційно здатне частково компенсувати недоліки чинного порядку притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності, надаючи позасудовий, проте незалежний від командування механізм перевірки скарг [11]. Водночас нині повноваження Військового омбудсмана мають переважно рекомендаційний характер і не передбачають права безпосередньо скасовувати чи змінювати рішення про накладення адміністративного чи дисциплінарного стягнення, що обмежує їх ефективність як засобу правового захисту в розумінні статті 13 Конвенції. Формування дієвого демократичного цивільного контролю за сектором безпеки й оборони потребує подальшого розширення контрольних повноважень цього органу, зокрема щодо права ініціювати перегляд рішень про накладення суворих видів адміністративних і дисциплінарних стягнень [11].

Логіка розширення інституційного контролю за законністю рішень публічної адміністрації простежується зокрема у процесах модернізації адміністративного контролю за законністю рішень органів місцевого самоврядування, де також відбувається поступовий перехід від суто ієрархічного контролю до багаторівневої системи, що поєднує внутрішній, судовий і громадський контроль [8]. Застосування подібної логіки до сфери військового управління – поєднання оперативного командирського реагування, спеціалізованого судового контролю (глава 13-Б КУпАП) та незалежного омбудсманського нагляду – здатне утворити цілісну систему гарантій, що відповідає європейським стандартам без шкоди для керіваності військ.

Стратегічною перспективою імплементації європейських стандартів адміністративної відповідальності військовослужбовців є поступова трансформація державної політики у цій сфері від переважно каральної моделі, орієнтованої на покарання за формальне порушення, до сервісно орієнтованої моделі, метою якої є передусім попередження порушень, підтримання правопорядку через довіру та професійну мотивацію особового складу, а вже потім – застосування стягнень [12]. Реалізація такого підходу передбачає перегляд ролі командира (начальника) не лише як суб'єкта накладення стягнення, а й як суб'єкта, відповідального за створення умов, що унеможливають вчинення правопорушення (належне матеріальне забезпечення, психологічна підтримка особового складу, чітке інформування про вимоги дисципліни).

Корисним орієнтиром для реформування інституційного забезпечення адміністративної відповідальності військовослужбовців є зарубіжний досвід функціонування спеціалізованих органів військової поліції, які поєднують функції підтримання військового правопорядку з дотриманням процесуальних гарантій, притаманних цивільним правоохоронним органам. Порівняльно-правовий аналіз моделей військової поліції окремих іноземних держав засвідчує, що виокремлення функції підтримання військового правопорядку в компетенцію спеціалізованого, професійно підготовленого органу (відмінного від безпосереднього командування підрозділом) сприяє одночасному підвищенню дисципліни та зменшенню ризику свавільного застосування стягнень, оскільки усуває конфлікт інтересів, коли той самий командир одночасно є і зацікавленою стороною

у підтриманні порядку в підрозділі, і органом, який накладає стягнення [13]. Створення в Україні аналогічного спеціалізованого органу (або істотне розширення повноважень наявної Військової служби правопорядку) у поєднанні з функціонуючим інститутом Військового омбудсмана та вдосконалим судовим порядком розгляду військових адміністративних правопорушень становило б комплексну відповідь на виклики імплементації європейських стандартів.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для висновку, що імплементація європейських стандартів адміністративної відповідальності військовослужбовців в українське законодавство перебуває на початковому, проте активному етапі, який характеризується поєднанням позитивних інституційних зрушень (запровадження судового порядку розгляду справ за главою 13-Б КУпАП, створення інституту Військового омбудсмана на підставі Закону № 4603-IX) з непослідовністю концептуальних підходів до розмежування дисциплінарної, адміністративної та матеріальної відповідальності військовослужбовців.

Для вирішення виявлених проблем видається доцільним: по-перше, законодавчо закріпити формалізовані критерії розмежування дисциплінарної та адміністративної відповідальності військовослужбовців, побудовані за аналогією з критеріями Енгеля (з урахуванням суворості стягнення, кола адресатів норми та мети відповідальності), із визначенням переліку стягнень, застосування яких вимагає обов'язкового судового порядку розгляду справи (зокрема арешту з утриманням на гауптвахті); по-друге, узгодити термінологію та предметне розмежування КУпАП (стаття 15, глава 13-Б) і Дисциплінарного статуту Збройних Сил України (стаття 45), усунувши наявні колізії щодо кола суб'єктів та підстав притягнення до відповідальності; по-третє, розширити контрольні повноваження Військового омбудсмана, надавши йому право ініціювати перегляд рішень про накладення суворих видів адміністративних і дисциплінарних стягнень, а також право звернення до суду в інтересах військовослужбовця; по-четверте, розробити спеціальний порядок здійснення матеріальної відповідальності військовослужбовців у бойових умовах, який враховував би неможливість негайного виконання майнових стягнень та гарантував належний соціальний захист особи і членів її сім'ї; по-п'яте, розглянути перспективу поступового переходу від каральної до сервісно орієнтованої моделі забезпечення військового правопорядку, зокрема шляхом вивчення можливості створення спеціалізованого органу військової правоохорони за зразком військової поліції окремих держав – членів НАТО.

Подальші наукові розвідки у цьому напрямі доцільно зосередити на розробці конкретних законопроектних пропозицій щодо глави 13-Б КУпАП з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, а також на емпіричному аналізі перших результатів діяльності Військового омбудсмана в частині захисту прав військовослужбовців, притягнутих до адміністративної відповідальності.

Література:

1. Tavalzhanskyi A., Prykhodko V. Features of adaptation of the national punishment system to European standards. *Law and innovations*. No. 2 (30). 2020. P. 87–92. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2020-2\(30\)-13](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2020-2(30)-13).
2. Khadzhyradieva S., Slukhai S., Rachynskyi A. Public Administration in Ukraine: Adjusting to European Standards. *NISPAcee Journal of*

- Public Administration and Policy*. Vol. 13. No. 1. 2020. P. 81–108. DOI: <https://doi.org/10.2478/nispa-2020-0004>
3. Lyubimov O. European standards in the field of administrative and legal support for civil servants. *Social Law*. No. 2. 2019. P. 57–63. DOI: <https://doi.org/10.37440/soclaw.2019.02.08>
 4. Пузирьов М. С., Кравець М. В., Леоненко О. А. Аналіз стану правопорядку центрального регіону Збройних Сил України: адміністративно-деліктний аспект. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2022. № 3. С. 53–63. DOI: <https://doi.org/10.32755/sjlaw.2022.03.053>.
 5. Самбор М. А. Військовослужбовці як суб'єкти адміністративних правопорушень: загальне та спеціальне у розумінні. *Слово Національної школи суддів України*. 2022. № 1–2 (38–39). С. 104–119. DOI: [https://doi.org/10.37566/2707-6849-2022-1-2\(38-39\)-10](https://doi.org/10.37566/2707-6849-2022-1-2(38-39)-10).
 6. Циганок В. М. Сучасний стан законодавства України про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С. 377–381. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.64>.
 7. Bila-Tiunova L., Sarybaieva H., Holoiadova T. Security and financial aspects of the doctrinal and legal characteristics types of administrative liability of the servicemen of the armed forces of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 11. No. 1. 2025. P. 308–318. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-1-308-318>.
 8. Bondarenko S., Niziaieva V., Kravchenko M. et al. Modernization of administrative control over the legality of decisions of local self-government bodies of Ukraine. *Evropský politický a právní diskurz*. 2025. Vol. 12, No. 1. P. 31–44. DOI: <https://doi.org/10.46340/eppd.2025.12.1.4>.
 9. Prykhodko O., Medvid L. Ochrona praw personelu wojskowego w konfliktach zbrojnych: normy międzynarodowe i praktyka ukraińska. *Przegląd Strategiczny*. No. 18. 2025. P. 61–72. DOI: <https://doi.org/10.14746/ps.2025.1.5>.
 10. Strotskyy R., Stetsiuk N., Onyshko O. et al. The role of the military ombudsman in protecting the rights of military personnel during armed conflict: international experience and Ukrainian realities. *Social & Legal Studies*. 2026. Vol. 9. No. 2. P. 79–90. DOI: <https://doi.org/10.32518/sals2.2026.79>.
 11. Klymenko N. Mechanisms for ensuring democratic civilian control in the sphere of administrative responsibility of military personnel. *Public Management and Policy*. 2026. No. 3 (19). DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2026.3.09>.
 12. Klymenko N., Petkun S. The transformation of state policy in the field of administrative responsibility of military personnel: from a punitive to a service-oriented model. *Philosophy and Governance*. No. 3 (19). 2026. DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2026.3.10>.
 13. Voznyk M., Goloborodko Y., Vlad V. et al. Reforming military law and service in Ukraine: lessons from the military police of other countries. *Hrvatska i komparativna javna uprava*. 2025. Vol. 25. No. 3. P. 529–554. DOI: <https://doi.org/10.31297/hkju.25.3.2>.

Chernenko V. Implementation of European standards on administrative liability of military personnel into Ukrainian law: challenges and prospects

Summary. This article is devoted to a systematic analysis of the theoretical and practical challenges involved in implementing European standards of administrative liability for military personnel into Ukraine's national legislation under conditions of prolonged martial law. It is emphasized

that the numerical growth of the personnel of the Armed Forces of Ukraine, the involvement of civilians, conscripts, and reservists in carrying out territorial defense tasks, as well as the specific nature of the combat situation, objectively complicate the functioning of the established model for holding military personnel administratively liable under the Code of Ukraine on Administrative Offenses (CUAO) and the Disciplinary Statute of the Armed Forces of Ukraine. This paper analyzes the content of the Engel criteria developed through the case law of the European Court of Human Rights, which are used to distinguish between disciplinary liability and “criminal” liability within the meaning of Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and determines the extent to which these criteria are reflected in domestic legislation. It has been established that Chapter 13-B of the Code of Administrative Offenses, introduced under martial law (Articles 172-10–172-20), is characterized by an insufficiently clear distinction between disciplinary and administrative offenses committed by military personnel, the absence of unified procedural guarantees, and ambiguity in delineating the jurisdiction of commanders (superiors) and courts. The newly established institution of the Military Ombudsman (Law of Ukraine No. 4603-IX of September 17, 2025) is examined as a mechanism for democratic civilian oversight of the observance of military personnel's rights, particularly in the process of holding them administratively liable. The paper justifies the advisability of a gradual transition from a punitive to a service-oriented model of public administration in the sphere of military discipline, following the example of how military police agencies operate in certain foreign countries. The study identifies problematic aspects of military personnel's material liability, the social protection of individuals subject to administrative liability in combat conditions, and the specifics of determining the subjects of the relevant offenses. Based on the study's findings, proposals have been formulated to improve legislation, specifically regarding the legal codification of formalized criteria for distinguishing between administrative and disciplinary liability of military personnel, taking into account the practice of the European Court of Human Rights; harmonizing the terminology of the Code of Administrative Offenses and the Disciplinary Statute; expanding the oversight powers of the Military Ombudsman, and introducing additional procedural safeguards for military personnel in cases where severe penalties are imposed. The study emphasizes the need for further harmonization of national legislation with European standards on the administrative liability of military personnel as part of Ukraine's European integration course and the reform of the security and defense sector.

Key words: administrative liability, military personnel, European standards, martial law, Engel criteria, military ombudsman, disciplinary code.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту використовувалися виключно для мовного редагування, перевірки граматики, перекладу або інших допоміжних завдань, без використання згенерованих ними об'єктів як результатів академічної діяльності.

Дата першого надходження статті до видання: 18.08.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.10.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)